

N:o 46.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående upplåtelse af rätt till bearbetande af magnesitförekomster; gifven Stockholms slott den 4 februari 1898.

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för denna dag, vill Kongl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att för tiden intill nästa lagtima riksdag medgifva, att Kongl. Maj:t må ega

dels åt svenske män bevilja tillstånd att mot den årliga afgäld och under de vilkor i öfrigt, Kongl. Maj:t bestämmer, å kronojord inom visst å marken utstakadt område under en tid af högst trettio år med andras uteslutande med arbete belägga och sig tillgodogöra anträffade magnesitfyndigheter, med rätt för koncessionsinnehafvare att, derest vid upplåtelse tidens utgång dylik upplåtelse fortfarande varder af Riksdagen medgifven, ega företrädesrätt till öfverenskommelse om fortsatt arbete med magnesitens tillgodogörande på de vilkor, Kongl. Maj:t då på grund af sig företeende omständigheter kan finna godt bestämna,

dels ock åt sådan koncessionsinnehafvare för den tid, hvarunder koncessionen beviljats, till drifkraft för bearbetande af magnesitfyndigheter jemte dermed i sammanhang stående anläggningar upplåta i närheten af fyndställe belägna, af staten obegagnade vattenfall jemte erforderlig mark för vägar, för anläggning af verkstäder och arbetarebostäder samt för kraftledning, med skyldighet för koncessionsinnehafvaren att för sålunda åt honom upplåtna förmåner gälda visst årligt arrende, som bestämmes genom särskild uppskattning före upplåtelsens medgifvande.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse väl bevågen.

OSCAR.

Hans Wachtmeister.

---

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 februari
1898.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve DOUGLAS,
Statsråden: herr friherre ÅKERHJELM,
          WIKBLAD,
          GILLJAM,
          friherre RAPPE,
          CHRISTERSON,
          ANNERSTEDT,
          VON KRUSENSTJERNA,
          greve WACHTMEISTER.

Departementschefen, statsrådet greve Wachtmeister anförde här-
efter:

I en den 10 oktober 1894 till Eders Kongl. Maj:t ingifven skrift har Herman Sandeberg i underdånighet anhållit om koncession att i förening med andra svenske män, på de vilkor Eders Kongl. Maj:t täcktes bestämma, bryta och tillgodogöra sig de lager af magnesit, som förekomme på kronans mark i vestra sluttningen af fjellen Tarrekaisse och Sevvatjokko i Qvickjocks kapellförsamling af Norrbottens län. Öfver berörda ansökning har Eders Kongl. Maj:t genom nådig remiss anbefalt kammar- och kommerskollegierna att, efter vederbörandes hörande, afgifva underdånigt utlåtande; och har i anledning häraf kammar-

kollegium inhemtat yttranden från bergmästaren i norra distriktet och Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län, hvilka båda tillstyrkt bifall till ansökningen, dervid Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande anfört, att de trakter, som i ansökningen omförmäldes, enligt hvad vederbörande afvittringsstyresman upplyst, vore belägna på odisponerad kronoöfverloppsmark, att antagas finge, att de naturtillgångar, som i ansökningen uppgäfves vara förefintliga å ifrågavarande trakter, komme att ligga obegagnade, derest ej den enskilda företagsamheten lemnades tillfälle att ingripa, att på grund häraf och då uppkomsten af en grufvörelse i dessa trakter skulle lända omgifvande nejd till stort gagn, det syntes önskvärdt, att sökanden erhöle den begärda koncessionen, med hvilken dock borde förbindas vilkor och bestämmelser, som garanterade ej mindre att ett verkligt grufarbete komme till stånd å ifrågavarande områden, så att desamma ej kunde under en längre tid med andras uteslutande af sökanden gagnlöst upptagas, än ock att staten såsom jordegare erhöle en mot vinsten å grufvbrytningen svarande ersättning, samt att sökanden emellertid syntes böra närmare angifva gränserna för de områden, han i sin underdåniga ansökning afsåge.

Hos Eders Kongl. Maj:t hafva derjemte underdåniga framställningar blifvit gjorda *dels* den 4 december 1894 af Höganäs stenkolsbolag derom, att Eders Kongl. Maj:t måtte, utan att fästa afseende vid förberörda tidigare gjorda koncessionsansökning, för så lång tid och på de vilkor, Eders Kongl. Maj:t kunde finna godt medgifva, förutna bolaget rättighet att med andras uteslutande ensamt bearbeta de magnesitfyndigheter, som redan vore kända eller framdeles kunde komma att anträffas å vestra sluttningen af fjellet Tarrekaisse mellan dess toppar Slihtatjokko, Sevvatjokko och Paturtjokko samt i sluttningen nedanför dem fram till Tarrejokk i förenämnda kapellförsamling, *dels* den 22 januari 1895 af greve Fr. Strömfelt för Kropps aktiebolag derom, att Eders Kongl. Maj:t täcktes, med afslag å Höganäs stenkolsbolags omförmälda anhållan, bifalla Sandeborgs ansökning, *dels ock* den 18 februari 1895 af geologen vid Sveriges geologiska undersökning Fr. Svenonius angående bestämmande af godtgörelse åt honom för upptäckten af ifrågavarande magnesitförekomster.

Sistberörda tre framställningar hafva genom nådiga remisser öfverlemnats till kammar- och kommerskollegierna; och sedan ej mindre aktiebolaget Bofors—Gullspång med flere aktiebolag, industriidkare och industriela intressentskap hos Eders Kongl. Maj:t gjort framställning i samma syfte som Kropps aktiebolag än äfven Sandeberg i en till chefen för finansdepartementet ingifven skrift på anförda grunder förklarar sig

vidhålla sin koncessionsansökning och bestridt bifall till Höganäs stenkolsbolags ansökning, hafva äfven dessa båda framställningar öfverlemnats till kollegierna för att tagas i öfvervägande vid afgifvandet af det infordrade underdåniga utlåtandet öfver Höganäs stenkolsbolags förevarande ansökning.

Efter det chefen för Sveriges geologiska undersökning, af kommerskollegium anmodad att meddela närmare upplysningar angående ifrågasvarande magnesitförekomster, i skrifvelse till kommerskollegium den 27 februari 1895, med öfverlemnande af, bland annat, ett yttrande i ämnet af geologen Svenonius, förmält, hurusom af Svenonii berörda yttrande framginge, att tillgångarna på magnesit kunde antagas vara ganska stora, men att ytterligare undersökningar i fältet samt analyser vore erforderliga, för att en säker kännedom om förekomsternas utsträckning och beskaffenhet skulle kunna erhållas, hvilket särskildt vore af vigt i det fall att koncession skulle komma att tilldelas båda förbemälde koncessionssökande, har kommerskollegium anmodat Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län att, efter bergmästarens i norra distriktet hörande, afgifva förnyadt yttrande i ämnet.

I de till följd häraf afgifna yttranden hafva såväl bergmästaren som Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande förklarat, att de ansåge Sandeberg böra erhålla företräde framför Höganäs stenkolsbolag till den sökta koncessionen; och har dervid Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, som tillika öfverlemnats ett af öfversten C. O. Bergman och filosofie doktorn Gustaf de Laval den 18 mars 1895 utfärdadt intyg att, derest Sandeberg erhöle sökt koncession å rätt att bryta magnesit inom Qvickjocks kapellförsamling, Bergman och de Laval ansvarade för att nödigt kapital till fyndigheternas såväl undersökning som ock brytning funnes att tillgå, anført hufvudsakligen, att det förhållande att fyndigheternas utsträckning och beskaffenhet vore endast ofullständigt kända syntes medföra, att någon delning mellan sökandena af det fyndighetsområde, som kunde blifva upplåtet till undersökning och bearbetande, svårigen torde kunna företagas; att mindre svårighet skulle möta för fyndigheternas upplåtande till båda sökandena för gemensam bearbetning med viss förut bestämd andel för dem hvardera i afkastningen; att, då emellertid båda sökandena syntes afböja ett sådant sätt för frågans lösning, hvilket för öfrigt syntes vara i och för sig mindre lämpligt, det vore att tillse, hvilkendera af dem företräde borde lemnas att med den andres uteslutande erhålla den sökta upplåtelsen; att i detta afseende främsta rummet borde, enligt Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes uppfattning, tillerkännas den, hvars ansökning innebure största utsigt

för att det värdefulla mineralet blefve i handeln tillgängligt och kunde af förbrukare under sins emellan lika förhållanden åtkommas; att företrädet härutinnan syntes tillkomma den af Sandeberg gjorda ansökningsen, understödd som den vore af en mängd olika industriidkare i rikets skilda delar, ett förhållande, som obestriddigen gäfvade stöd för den slutsatsen, att fyndigheterna i hans hand skulle medföra det relativt största allmänna gagn; samt att anledning särskildt syntes vara att antaga, det företaget i fråga, derest företräde gäfvades Sandeberg och de män, som förenade sig med honom, skulle lända den för vårt land och icke minst Norrbottens län viktiga jernindustrien till större fördel, än om företaget öfverlemnades till medsökanden.

Efter tagen del af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes och bergmästarens sistberörda yttranden har Höganäs stenkolsbolag den 4 maj 1895 till Eders Kongl. Maj:t inkommit med en jemväl till kollegiernas utlåtande remitterad skrift, hvori bolaget, jemte underdåniga erinringar med afseende å hvad öfrige vederbörande i ämnet anfört, bland annat, förmält, att, på sätt vid den underdåniga skriften fogade bilagor utvisade, Höganäs stenkolsbolag erbjudit de båda näst bolaget störste inhemske fabrikanter och försäljare af eldfast gods, nemligen Vallåkra stenkolsaktiebolag och Kropps aktiebolag, som dock numera vore sammanslagna till ett bolag, Billesholms — Bjufs aktiebolag, rättighet att, om Höganäs stenkolsbolag blefve koncessionsinnehafvare, af bolaget, till brytningspriset och i samma proportion, som bolaget kunde tillgodose egna kunder, inköpa sitt behof af magnesit, hvilket förslag af Vallåkra stenkolsaktiebolag och Kropps aktiebolag med tacksamhet antagits, och har Höganäs stenkolsbolag förklarar, att, derest Eders Kongl. Maj:t icke skulle finna skäligt att åt bolaget allena upplåta nyttjanderätten till ifrågavarande fyndighet, som möjligen kunde ega stor mäktighet och betydande värde, bolaget, hvars afsigt aldrig varit att genom monopoliserandet af denna naturtillgång deraf draga en oskälig vinst, dåmera intet hade att erinra mot sådan upplåtelse åt någon annan jemte bolaget.

I en annan jemväl den 4 maj 1895 till Eders Kongl. Maj:t ingifven skrift hade Höganäs stenkolsbolag förklarar, att bolaget vore villigt att, för åvägabringande af undersökning genom Sveriges geologiska undersöknings försorg af ifrågavarande magnesitförekomster, till Eders Kongl. Maj:ts förfogande ställa ett belopp af tvåtusen kronor. Sedan kommerskollegium afgifvit infordradt underdånigt utlåtande i anledning af berörda framställning och dervid till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnad en från Sandeberg den 20 maj 1895 till kollegium inkommen, till Eders Kongl. Maj:t stäld skrift, deri Sandeberg ej mindre ytterligare bemött

hvad Höganäs stenkolsbolag i koncessionsärendet anført, än äfven erbjudit sig att, innan frågan om meddelande af koncession å ifrågavarande magnesitförekomster blefve slutligen afgjord, under offentlig kontroll på egen bekostnad till ett belopp, förslagsvis beräknadt till fyratusen kronor, verkställa noggrann undersökning af magnesitens förekomst, fann Eders Kongl. Maj:t, vid ärendets föredragning den 31 maj 1895, godt *dels* bemyndiga chefen för Sveriges geologiska undersökning att gå i författning om utförande under år 1895 af undersökning af ifrågakomna mineralfyndigheter för att utröna, huruvida bergarten magnesit inom dem förekomme i fast klyft och, i sådant fall, magnesitförekomstens ungefärliga utsträckning i fält och ungefärliga mäktighet, samt att för sådant ändamål använda de medel, Höganäs stenkolsbolag förklarat sig vilja tillskjuta, Sandeberg eller annan för ämnet intresserad obetaget att inom tid, som af bemälde chef bestämdes, hos honom anmäla, om de önskade taga del i bekostandet af undersökningarna, i hvilket fall sålunda tillskjutna medel jemväl finge för ändamålet användas, *dels* förordna, att Höganäs stenkolsbolag, Sandeberg eller annan, som ville deltaga i bestridande af undersökningskostnaden, skulle inom nämnda, af bemälde chef bestämda tid till Sveriges geologiska undersökning inbetala de belopp, med hvilka de ville bidraga, samt att Sveriges geologiska undersökning skulle i särskild räkenskap redovisa för mottagandet och användandet af sålunda inbetalda medel, *dels ock* förklara, att, derest magnesit i brytvärd mängd anträffades och koncession att densamma bryta och tillgodogöra blefve någon eller några beviljad, kostnaderna för omfördälda undersökning skulle gäldas af koncessionsinnehafvaren, i hvilket afseende bland koncessionsvilkoren komme att intagas närmare bestämmelse, hvadan den, som bidragit till undersökningen, men ej erhöle koncession, skulle ega återfå hvad han för berörda ändamål tillskjutit.

I en till Eders Kongl. Maj:t stäld, den 12 september 1895 ingifven skrift har Höganäs stenkolsbolag anhållit att derhän få ändra sin den 4 december 1894 gjorda ansökning om koncession, att området för denna komme att innefatta äfven fjelltrakten nordost om Tarrejokk och Tarraure mellan elfvarna Paturkärso och Nuonjesjokk, hvarjemte bolaget anhållit att, enär bolaget hvarken önskade erhålla eller skäligen kunde tilldelas ett så stort område som hela det af bolaget genom dessa båda ansökningar angifna, få framdeles närmare angifva den ytvidd, bolaget önskade till bearbetning och tillgodogörande genom koncession få sig tillerkänd.

Hos Eders Kongl. Maj:t har vidare i en den 16 oktober 1896 ingifven skrift vice konsuln R. Asplund i Luleå i underdånighet anhållit

att med andras uteslutande få tillgodogöra sig ett magnesitfält, som förefunnes i nyssnämnda Tarrekaisse fjell och hvilket sträckte sig från en fiskarkoja å norra sidan af Tarraure sjö och öster om »af geologer sommaren 1895» undersökta magnesitgångar i samma fjell, med skyldighet för sökanden att underkasta sig de föreskrifter och afgälder, som för sådant tillgodogörande kunde bestämmas.

Sedan kammar- och kommerskollegierna genom nådig remiss fått sig anbefaldt att gemensamt afgifva underdånigt utlåtande jemväl öfver sistnämnda ansökning, hafva dels Asplund i ytterligare en underdånig skrift, som likaledes genom nådig remiss öfverlemnats till kollegierna, uppgifvit, att det magnesitfält, han önskade få tillgodogöra sig, vore beläget äfven öster om de magnesitförekomster, om hvilka såväl Sandeberg den 10 oktober 1894 som Höganäs stenkolsbolag den 4 december samma år gjort ansökning, dels ock Sandeberg i en till kommerskollegium den 15 december 1896 inkommen skrift bestridt, att Asplunds nyssberörda ansökning, såsom kränkande Sandebergs eventuella rätt, finge komma under ompröfning, innan nådigt beslut fattats med anledning af Sandebergs koncessionsansökning, hvarjemte Sandeberg åberopat ett skriften bilagdt, af geologen Svenonius den 14 december 1896 afgifvet intyg, enligt hvilket den lokal för en förmodad magnesitförekomst, hvilken åsyftades med bestämningen »sträckande sig från en fiskarkoja å norra sidan af Tarraure sjö och öster om af geologer sommaren 1895 undersökta magnesitgångar», fölle inom gränserna för hvad man allmänt menade med »vestra slutningen af Tarrekaisse fjellmassiv»; varande, på anmodan af kommerskollegium, yttranden öfver Asplunds ifrågasvarande ansökan afgifna af bergmästaren i norra distriktet och Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län, hvilken senare myndighet dervid anført, att den trakt, som i Asplunds ansökan omförmäldes, syntes tillhöra samma å odisponerad kronoöfverloppsmark inom Qvickjock belägna fjellkomplex, der magnesitfyndigheter påträffats, om hvilkas tillgodogörande underdåniga framställningar tidigare gjorts af Sandeberg med flere; att, då nödiga uppgifter saknades för ett noggrant bestämmande af gränserna för de områden, som i de särskilda ansökningarna afsåges, det vore outredt, huruvida ifrågasvarande trakt i dess helhet eller till någon del sammanfölle med det område, som Sandebergs med fleres ansökningar åsyftade; att, om emellertid en tillförlitlig utredning kunde vinnas derom, att de särskilda ansökningarna icke kolliderade med hvarandra, jemväl nu förevarande ansökning syntes böra vinna nådigt bifall, hvarvid dock, på sätt Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande hemställt i fråga om Sandebergs ansökning, syntes

böra förbindas sådana vilkor och bestämmelser, som dels garanterade, att ett verkligt grufarbete komme till stånd å ifrågavarande område och att staten såsom jordegare erhöle en mot vinsten af grufbrytningen svarande intäkt, dels ock innefattade en begränsning af områdets utsträckning åt alla håll, på det framtida tvister mellan olika koncessionsinnehafvare måtte, så vidt möjligt, förekommas.

På grund af det enligt förberörda nådiga beslut den 31 maj 1895 chefen för Sveriges geologiska undersökning lemnade bemyndigande och sedan ej mindre Höganäs stenkolsbolag än äfven Sandeberg, hvar för sig, till Sveriges geologiska undersökning för ändamålet inbetalt ett belopp af tvåtusen kronor, har under år 1895 undersökning af magnesit-tillgången inom Tarrekaissemassivet och närmaste trakter egt rum; och har bemälda chef med underdånig skrifvelse den 26 oktober 1896 till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnad af karta med profiler samt flera fotografiska afbildningar åtföljd berättelse om berörda undersökning.

I nyssnämnda berättelse, hvilken den 24 januari 1896 afgifvits af geologen Svenonius, som, enligt uppdrag af chefen för Sveriges geologiska undersökning, ledt nu ifrågavarande magnesitundersökningar, omförmäles, bland annat, att med benämningen Tarrekaisse i vidsträcktaste mening syntes i orten afses hela den ansenliga fjellkomplex, som började strax norr om nybygget Njunjes samt på södra och vestra sidorna begränsades af Tarradalen, på östra och norra sidorna af Kaskajvofjellet, Ruonasdalen och öfre delen af den breda Kamadalen samt i nord och nordvest af fjellslätten 2 kilometer söder om sjön Puojtes och den derifrån mot Tarradalen nedrinnande Slihtajock. Inom centraldelen af detta område, hvilket omfattade en ytvidd af mer än 100 kvadratkilometer, reste sig många ansenliga toppar till inemot och öfver 1,800 meters höjd öfver hafvet eller 1,200 — 1,300 meter öfver omgifvande djupaste dalbottnar, under det att talrika, vanligen ytterst svårtillgängliga och branta dalar sträckte sig isynnerhet mot södra sidan. Från svenska turistföreningens hydda ett stycke ofvanför Tarraelfvens inflöde i Tarraure syntes en sådan brant dalgång (s. k. kårso) skära sig in i närmaste del af det stora Tarrekaissemassivet, hvilken dalgång kallades Paturkårso. En från denna dalgång nedrinnande bäck utbredde sig, omedelbart sedan han framträdde ur »kårson», öfver ett konvext »rullstensdelta», som vidgade sig qvastformigt nedåt. Den del af Tarrekaisse, som sträckte sig från Paturkårso ned mot Nattajock och som i en af Svenonius afgifven underdånig berättelse öfver en af honom år 1892 företagen resa benämndes Hildo, syntes enligt de uppgifter, som erhållits vid nu ifrågavarande undersökningar, egentligen böra kallas Anttiluopta (= Anders' hylla), medan

namnet Hildo skulle tillhöra partiet strax sydost om Nattajokk. En brant kårso sträckte sig emellan Anttiluopta och Hildo, och äfven i Anttiluoptas vestra del bildade en mindre kårso en kortare inskärning, så att man kunde särskilja ett vestra och ett östra Anttiluopta. Då en kartläggning ej kunnat räknas ingå i planen för de ifrågavarande arbetena, hade Svenonius sökt att genom de bifogade fotografiska afbildningarna underlätta de uppgifna ställenas återfinnande. Det vore i Anttiluopta och Paturkårso, som under sommaren år 1895 magnesit funnits anstående på ganska många ställen och till ansenlig myckenhet, hvaremot det varit från rullstensdeltat nedanför Paturkårso, som Svenonius år 1892 hemfört de första rena magnesitblocken, hvilka hållit ända till 96,83 procent magnesium-karbonat. Någon fast anstående bergart med så hög magnesiahalt hade emellertid ännu icke anträffats vare sig i Paturkårso eller Anttiluopta, hvarföre moderklyftan till åtminstone en del af de ovanligt ymniga blocken syntes fortfarande vara förborgad och sannolikt doldes af jordbetäckning. Å Anttiluopta förekomme vackra magnesitfyndigheter uti två nivåer högt uppe på den branta, till större delen af mäktigt fjellras betäckta sydvestra fjellsluttningen invid och ofvanom den i ögonen fallande afsats, som syntes efter hela fjellsidan och gifvit anledning till namnets senare del (hyllan). Den nedre nivån syntes inom sydöstra delen af sjelfva hyllan samt låge omkring 275 meter öfver Tarraure, hvaremot den öfre nivån anträffades i den branta väggen omkring 75 meter högre upp. Den nedre magnesithorisonten, som syntes hafva blifvit i det närmaste fullständigt blottad vid undersökningarna år 1895, hade en längd af omkring 130 meter och under större delen af denna sträcka en medelmäktighet af 6 meter vinkelrätt mot stupningen, som vore 18—20 grader inåt bergmassan, dock brantare inom sydöstra delen. Karbonathorisonten inom denna del bestode af en mängd mindre linser med föga utpregladt eller tydligen afbrutet sammanhang. Den öfre magnesithorisonten å Anttiluopta hade vida större utbredning och sträckte sig, om man räknade från den mest sydöstra till den mest nordvestra förekomsten, efter fjellsidans hela längd, eller något mer än 1 kilometer, hvilken sträcka dock vore till större delen betäckt af mäktigt fjellras. Magnesiten bildade här ej ett sammanhängande lager, utan ett system af linser, hvilka blifvit delvis blottade å fyra särskilda ställen. Profilerna visade en vexling i mäktigheten på dessa ställen mellan 6 och 12 meter, hvarjemte äfven mindre mäktiga sträckor förekomme. Det vore för närvarande icke möjligt att uppgifva, huru lång sträcka magnesiten i sjelfva verket utgjorde inom denna horisont, då det med säkerhet

konstaterats, att afbrott finnes, ehuru blocken antydt bergartens närhet; men såsom ett minimum kunde antagas åtminstone 300 à 400 meter, ehuru längden sannolikt vore större. Beträffande frågan, huru den nedra och öfra af omförmälda magnesithorisonter förhölle sig till hvarandra, syntes det vara att antaga, att hvardera horisonten representerade hvar sitt system af mer eller mindre linsformiga lager, som mer eller mindre regelbundet fortsatte en längre eller kortare sträcka inåt bergmassan. Det vore emellertid omöjligt att ens approximativt beräkna den befintliga magnesitkvantiteten, men denna kvantitet syntes utan fara för öfverdrift kunna uppskattas till ett eller ett par hundratusental ton och vore möjligen mångdubbelt större, ehuru försigtigheten bjöde att hålla sig närmare minimigränsen, så mycket mer som verkställda analyser gifvit vid handen, att på vissa ställen en betydlig skrädning måste göras för att få användbar vara. Oaktadt blocken nedanför Paturkårsö vore ovanligt magnesiarika och rena samt tillhörde en varietet, som, om den finnes i tillräckligt mäktiga lager, sannolikt skulle kunna få både metallurgisk, kemisk-teknisk och arkitektonisk användning, vore dock de hittills uppdagade förekomsterna i Paturkårsö hvarken i kvantitativt eller kvalitativt afseende jemförliga med dem i Anttiluopta. I Paturkårsö anstode karbonatet på tre ställen. Dessa fyndigheter vore belägna, den nedersta på 127 meters höjd öfver Tarrajokks yta, omedelbart vid bäckfåran och på ömse sidor derom, en annan omkring 500 meter i nordost derifrån samt på 225 meters höjd öfver samma plan och den tredje fyndigheten nära bäckfåran, blott ett tiotal meter deröfver, omkring 140 meter nordvest från den såsom den andra i ordningen angifna fyndigheten och på en höjd af omkring 219 meter öfver Tarraelfven. Verkställda analyser hade ådagalagt, att de karbonatpartier, som anträffats i de mera nordvestra dalgångarna af Tarrekaisse, icke utgjordes af verklig magnesit, enär de icke höjde sig öfver dolomiternas sammansättning, om än rent undantagsvis ett par fläckar kunde antagas hafva en något högre magnesiahalt. Härjemte funnos i berättelsen angifna resultaten af verkställda kemiska analyser å en del magnesitprof från de i berättelsen omförmälda fyndställena i Anttiluopta och Paturkårsö, hvilka analyser utförts af kemisten hos Sveriges geologiska undersökning, filosofie doktorn H. Santesson.

Med förmälan att, enär de kemiska analyser, som finnes anförda i Svenonii nyssberörda berättelse, gäfvade vid handen en jemförelsevis hög halt af jern och i syra olösliga beståndsdelar, samt anledning ingalunda saknades att befara, det denna kunde i så väsentlig grad minska bergartens motståndskraft mot stark hetta, att dess användbarhet vid jern-

förädlingen inskränktes och värdet af fynden följaktligen blöfve ganska ringa, det synts icke blott önskvärdt, utan äfven nödvändigt att genom särskilda undersökningar få utrönt eldfastheten hos så många som möjligt bland de tillgängliga magnesitprofven, har chefen för Sveriges geologiska undersökning i förberörda underdåniga skrifvelse den 26 oktober 1896 *dels* redogjort för verkställda profbränningar af magnesit och i sådant afseende särskildt åberopat en af ingenjören Gust. Ekman den 28 juli 1896 afgifven, den underdåniga skrifvelsen jemväl bilagd rapport öfver dylika bränningar, som verkstälts i basisk martinugn vid Hallstahammars bruk, *dels* förklarar sig anse det vara genom den i ämnet åvägabragta utredningen ådagalagdt, att inom två närliggande områden af det vidsträckta Tarrekaissemassivet finnes i fast klyft anstående magnesit; att de ojemförligt största tillgångarna träffades på två skilda, allestädes dolomitfria horisonter i fjellet Anttiluopta, inom den nedre med en längdutsträckning hos linserna af tillsammans 130 meter och en medelmäktighet af 6 meter och inom den öfre, som dock till största delen doldes af väldiga ras, med ett afstånd af något mer än 1 kilometer mellan den längst i sydost belägna och den nordvestligaste förekomsten och en i allmänhet mellan 12 och 6 meter vexlande mäktighet; att fyndigheterna i och invid Paturkårsö dalgång vore vida mindre betydande samt linserna delvis i hög grad uppblandade med dolomit, ehuru äfven ganska rena magnesitpartier der uppmärksammats; samt att, enligt ingenjören Ekmans förberörda rapport, bland fyra prof, som med hänsyn till motståndskraft mot den starkaste hetta hunnit underkastas en uttömmande granskning, två befunnits erbjuda »fullgoda eldfasta materialier för infodring af basiska martinugnsbottnar och bryggor», ett knappast varit tillräckligt eldfast och blott ett afgjordt underlägset den brända magnesit, som våra jernverk importerade för de mest grundliga behof, *dels* och slutligen anført, bland annat, att huru viktigt det vore att inom Sverige ega brytvärda tillgångar af magnesit, framginge deraf, att detta råämne, som beräknats ega ett värde af omkring 42 kronor per ton, rönte en ständigt ökad efterfrågan af jernindustriens idkare och särskildt blifvit oundgängligt vid basiska martinugnar, samt att förbrukare i vårt land af magnesit och deraf framställda produkter hittills varit hänvisade till utlandet.

Efter det berörda berättelse öfverlemnats till kammar- och kommerskollegierna för att tagas i öfvervägande vid afgifvande af de infordrade underdåniga utlåtandena rörande förut omförmälda koncessionsansökningar, har i en den 17 februari 1897 till kommerskollegium

inkommen skrift Höganäs stenkolsbolag anført, att, då enligt berättelsen öfver magnesitundersökningarne år 1895 magnesit i brytvärd mängd skulle anstå i fjellet Anttiluopta vid Tarrajokk nära Tarraure till en utsträckning af omkring 1 kilometer i längd och med olika mäktighet, bolaget, i öfverensstämmelse med sin förut i ärendet uttalade åsigt, ansåge lämpligast, att en delning af det för magnesit kända området skedde emellan bolaget och sökanden Sandeberg; och har bolaget föreslagit, att gränslinien mellan de områden, som kunde komma att tilldelas bolaget och Sandeberg, måtte bestämmas så, att sökandena finge ungefärligen lika delar af det nu kända magnesitområdet, t. ex. vid den mindre »kårs», som af Svenonius angåfves skilja ett norra och ett södra Anttiluopta; anhållande bolaget, att bolaget i sådant fall måtte få sig tilldeladt det norr om en sådan linie belägna området till den utsträckning vidare längs Tarrajokk, som Eders Kongl. Maj:t kunde finna skäl bestämma.

I en till kommerskollegium den 24 februari 1897 ingifven skrift har Sandeberg afstyrkt hvad Höganäs stenkolsbolag sålunda föreslagit, dervid Sandeberg, bland annat, dels åberopat storleken ej mindre af de stenkolsområden, hvarå koncession enligt gällande författning i ämnet kunde erhållas, än äfven af det område för eftersökande och tillgodogörande af apatit, som af Eders Kongl. Maj:t blifvit åt en enda person upplåtet, dels ock anmärkt, att uppgiften derom, att den ena fyndigheten i Anttiluopta skulle hålla en kilometer i längd, vore vilseledande, enär större delen af nämnda sträcka betäcktes af ras och det följaktligen icke kunnat utrönas, huru stor del deraf vore fyndig; och har Sandeberg anhållit, att honom måtte i nåder förunnas rätt att, på de vilkor och för den tid Eders Kongl. Maj:t täcktes bestämma, inom ett område af minst 16 kvadratkilometers ytvidd — motsvarande hvad beträffande stenkolsfyndigheter funnes i sådant hänseende genom lag stadgadt — å de magnesitfyndiga delarne af fjellkomplexen Tarraikaisse sydvestra sluttning, företrädesvis fjellen Anttiluopta eller Hildo samt Paturkårsö, bryta och tillgodogöra sig derstädes förekommande tillgångar af ifrågavarande slag.

Slutligen har Ernst Schröder i Stockholm i en till Eders Kongl. Maj:t den 27 februari 1897 ingifven skrift gjort underdånig framställning af lika lydelse med Asplunds först omförmälda; och har, sedan Eders Kongl. Maj:t genom nådig remiss anbefalt kammar- och kommerskollegierna att afgifva underdånigt utlåtande öfver Schröders berörda framställning, kommerskollegium inhemtat yttranden från vederbörande bergmästare och Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, der-

vid anförts: af *bergmästaren*, bland annat, att, då Schröder med sin ansökning afsåge samma område som Asplund och då delning af området ej kunde tänkas ega rum, bergmästaren funne Schröders ansökning böra lemnas utan afseende, samt af *Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande*, att, derest Schröder icke afsåge samma område som Asplund, hvilken fråga Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande icke kunde afgöra, Schröders ansökning borde bifallas, men att, derest området i fråga icke kunde af särskilda koncessionshafvare vid sidan af hvarandra bearbetas, Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande på af bergmästaren anförda skäl funne Schröders ansökning icke vara förtjent af nådigt bifall.

I underdånigt utlåtande af den 7 maj 1897 hafva kammar- och kommerskollegierna, med förklarande att kollegierna funnit samtliga förenämnda ansökningar och framställningar lämpligen böra i ett sammanhang behandlas, anført följande. Det mineral, magnesit, som nu anträffats inom Norrbottens läns fjelltrakter och hvars tillgodogörande åsyftades med föreliggande ansökningar, hade jemväl inom vårt land redan vunnit och kunde antagas alltjemt komma att vinna utvidgad användning inom den metallurgiska industrien och fabrikationen af eldfast material. Detta mineral vore således af stor betydelse för flere af Sveriges viktigaste industrigrenar, men hvad af detsamma inom vårt land förbrukades hade uteslutande importerats från utlandet. Det kunde alltså med fog anses vara för det allmänna af vigt, att förberörda, å kronans mark befintliga fyndigheter i praktiskt syfte närmare undersöktes och, derest de visade sig arbetsvärda, blefve tillgodogjorda. Vissa undersökningar af fyndigheterna hade visserligen egt rum, och genom dem syntes kunna anses ådagalagdt, att magnesit förekomme åtminstone inom vissa af ofvanberörda områden i sådan utsträckning, att förhoppning funnes, det en ekonomiskt fruktbarande industri kunde å fyndigheterna grundas. Men innan arbetet för fyndigheternas brytning i stort påbörjades och ett deraf betingadt betydande kapitalutlägg gjordes, måste magnesittillgångarnes värde vida mera utredas, än som hittills kunnat ske. Bäst och ändamålsenligast syntes emellertid vara, att bestyret med dessa mera omfattande undersökningar samt sjelfva tillgodogörandet derefter af magnesiten öfverlemnades åt den enskilda företagsambeten, dock alltid mot någon lämplig ersättning åt kronan såsom egare till den mark, hvarå fyndigheterna vore belägna.

Några allmänna stadganden rörande sättet och formen för med-

delande åt enskilde af rätt att med andras uteslutande å kronomark eftersöka och bearbeta icke inmutningsbara mineraliska ämnen, utom stenkol, funnes icke, men vid ett särskildt tillfälle hade i berörda hänseende meddelats bestämmelser, som, enligt kollegiernas åsigt, i förevarande fall kunde vara i sina allmänna hufvuddrag tillämpliga.

Sedan nemligen bergsingenjören Hans von Post hos Eders Kongl. Maj:t i underdånighet anhållit om rätt dels att under tre år eftersöka apatitfyndigheter å vissa bergshöjder, belägna i Gellivare socken af Norrbottens län, dels att, derest brytvärda fyndigheter anträffades, få bearbeta och tillgodogöra sig fyndigheterna, dels ock att få använda i närheten belägna, af staten obegagnade vattenfall samt erforderlig mark till plats för verkstäder, arbetarebostäder, vägar och kraftledningar, aflät Eders Kongl. Maj:t, efter det vederbörande myndigheter blifvit i ärendet hörda, dervid kommerskollegium afgifvit förslag till grunder för en uppgörelse med von Post, nådig proposition till 1893 års Riksdag med begäran om generelt bemyndigande att bevilja dylika upplåtelse å kronomark.

I underdånig skrifvelse den 2 maj 1893 anmälde Riksdagen, att Riksdagen på det sätt bifallit Eders Kongl. Maj:ts berörda framställning, att Riksdagen för tiden intill nästa lagtima riksdag medgäfvde Eders Kongl. Maj:t rätt att *dels* åt svenske män bevilja tillstånd att, mot den årliga afgäld och under de vilkor i öfrigt, Eders Kongl. Maj:t bestämde, å kronojord inom visst å marken utstakadt område under en tid af högst trettio år med andras uteslutande med arbete belägga och sig tillgodogöra anträffade apatitfyndigheter, med rätt för koncessionsinnehafvaren att, derest vid upplåtelse tidens utgång dylik upplåtelse fortfarande medgäfves af Riksdagen, ega företrädesrätt till öfverenskommelse om fortsatt arbete med apatitens tillgodogörande på de vilkor, Eders Kongl. Maj:t då på grund af sig företeende omständigheter kunde finna godt bestämma, *dels* åt sådan koncessionsinnehafvare för den tid, hvarunder koncessionen beviljats, till drifkraft för bearbetande af apatitfyndigheterna jemte dermed i sammanhang stående anläggningar upplåta i närheten af fyndställe belägna, af staten obegagnade vattenfall jemte erforderlig mark för vägar, för anläggning af verkstäder och arbetarebostäder samt för kraftledning, med skyldighet för koncessionsinnehafvaren att för sålunda åt honom upplåtna förmåner gälda visst årligt arrende, som skulle bestämmas genom särskild uppskattning före upplåtelsens medgifvande.

På framställning af Eders Kongl. Maj:t gaf derefter 1894 års Riksdag enahanda bemyndigande för tiden intill derpå följande lagtima riksdag.

Enligt nådigt bref till kammar- och kommerskollegierna den 19 maj 1893 angående upplåtelse af rätt till bearbetande af apatitförekomster bemyndigade Eders Kongl. Maj:t kollegierna att — med iakttagande af de i Riksdagens berörda skrifvelse innefattade bestämmelser och i hufvudsaklig öfverensstämmelse i öfrigt med de af kommerskollegium föreslagna grunder, med tillägg derjemte att sökanden skulle vara skyldig att utan vidare rätt till godtgörelse från kronans sida underkasta sig möjligen blifvande ändringar i gällande grufflagstiftning — med von Post uppgöra förslag till aftal i ämnet, hvilket aftal skulle underställas Eders Kongl. Maj:ts pröfning och godkännande; och har sådant aftal sedermera blifvit med von Post afslutadt.

Kollegierna hemstälde nu, att, beträffande upplåtelse af rätt till bearbetande af å kronomark anträffade magnesitförekomster, Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen göra framställning om enahanda bemyndigande som det nyss omförmälda i fråga om apatitfyndigheter, dervid kollegierna särskildt erinrade, att visserligen icke någon af sökandena begärt plats för byggnader, vägar, kraftledningar m. m. eller rätt att nyttja af staten obegagnade, i närheten af fyndställe belägna vattenfall, men att, i betraktande af de långa afstånden från magnesitfyndigheterna till bebodda orter och kommunikationsleder, behof äfven af berörda förmaner uppenbarligen måste göra sig gällande.

Vidkommande derefter frågan, åt hvilken eller hvilka af nu ifrågasvarande sökande tillstånd att eftersöka och tillgodogöra sig magnesitfyndigheterna borde lemnas, så när beträffande sökandena Asplund och Schröder det syntes osäkert, huruvida de med sina ansökningar åsyftat samma område som Sandeberg och Höganäs stenkolsbolag eller tilläfventyrs något annat, samt det icke vore visadt, att nödiga medel till företagets genomförande stode vare sig Asplund eller Schröder till buds och ingendera af dem bidragit till de undersökningar, som år 1895 genom Sveriges geologiska undersöknings försorg egt rum å fyndigheterna i fråga, ansåge kollegierna dessa båda ansökningar icke förtjena afseende.

Hvad derefter beträffade de af Sandeberg och af Höganäs stenkolsbolag gjorda framställningarna, syntes desamma, i öfverensstämmelse med hvad angående koncessioner att eftersöka och bearbeta stenkolsfyndigheter vore stadgadt, böra oberoende af tiden, då de inkommit, bedömas ur synpunkten af företagets gagn för orten och det allmänna.

Af hvad i ärendet förekommit eller eljest vore känt kunde antagas, att nödiga tillgångar för företagets genomförande stode båda dessa sökande, hvar för sig, till buds, och att arbetet kunde af hvar

och en af dem ändamålsenligt utföras. Hvad som anförts derom att meddelandet af det sökta tillståndet åt Höganäs stenkolsbolag skulle medföra ett monopoliseraude af magnesittillgången, hvilket ej skulle varda fallet, om Sandeberg hugnades med tillståndet, syntes icke heller kunna tillmätas någon betydelse. Ur nyssberörda synpunkt syntes någon skilnad mellan desse sökande således icke kunna göras.

Det hade vidare ifrågasatts, att de områden, der magnesit nu anträffats, skulle delas mellan sistnämnda båda sökande. Höganäs stenkolsbolag hade i sådant afseende afgifvit förslag, på hvilket Sandeberg emellertid förklarat sig icke vilja ingå.

Sökandena hade således icke kunnat enas om en delning af de kända magnesitområdena. Med den ofullständiga kännedom, man ännu egde om dessa områden, syntes det också svårt att bestämma, huru delningen skulle åvägabringas. För så vidt känt vore, hade fyndigheterna icke heller sådan utsträckning, att en delning deraf betingades, hvartill komme, att en delning antagligen skulle medföra stridigheter af flera slag mellan de särskilda koncessionsinnehafvarne äfvensom andra olägenheter. Kollegierna kunde därför icke tillstyrka delning af nu ifrågavarande områden mellan de sökande.

Vid sådant förhållande syntes uppgiften att bestämma, åt hvilken af sist omnämnda båda sökande företräde till koncessionens erhållande borde lemnas, lättast kunna lösas i samband med bestämmandet af den afgäld, som skulle af en blifvande koncessionsinnehafvare för koncessionen erläggas, ett bestämmande, som ur det allmännas synpunkt vore af ganska stor vikt, men i förevarande fall vore förenadt med rätt stora svårigheter.

Då fråga förevar om tillstånd till apatitbrytning, hade man vid afgäldens bestämmande att utgå från erfarenhet i sådant afseende från Norge. De platser, der apatiten skulle brytas, voro belägna i närheten af en statens jernvägsstation, dit transporten icke kunde varda synnerligen betungande. Apatitens värde var då också mycket högre än magnesitens nu samt en betalningsskala efter procenthalten fosforsyra i apatiten känd. En afgäld kunde alltså i dåvarande fall utan alltför stor svårighet bestämmas.

Afgälden borde naturligtvis sättas så, att å ena sidan företaget icke för mycket försvårades eller omöjliggjordes och å den andra sidan kronan finge skäligen ersättning för upplåtelsen af fyndigheterna. Man måste alltså vid afgäldens bestämmande taga i beräkning å ena sidan brytningskostnader, transportkostnader och ränta å det för företaget i

öfrigt erforderliga kapital samt, å den andra, magnesitens värde, som åter vore beroende af dess från den kemiska sammansättningen härflytande eldhärdighet.

Enligt hvad kollegierna inhemtat, kunde i Göteborg rå magnesit antagas kosta omkring 42 kronor per ton och bränd sådan omkring 69 kronor per ton utom emballage.

De kostnader, beredandet af utfraktsvägar för den lappländska magnesiten kunde betinga, likasom kostnaderna för densamma brytning och transport till hamn eller jernvägsstation kunde omöjligt af kollegierna beräknas. Det kortaste afstånd från fyndställena till trafikled vore, enligt hvad Svenonius upplyst, 5,7 mil, nemligen till Furulund vid Sulitelma i Norge. På svenska sidan vore kortaste afståndet till trafikled, nemligen till Lule elf vid Storbacken, 19 mil, deraf dock 12 mil sjöar. Af sökandena borde deremot en beräkning af kostnaderna för såväl det ena som det andra kunna verkställas, och syntes det äfven böra tillkomma dem att utföra en sådan.

Med hänsyn till det sålunda anförda syntes det kollegierna lämpligt, att tillfälle lemnades såväl Sandeberg som Höganäs stenkolsbolag att inom viss tidrymd, som dock borde utsträckas så, att de kunde hinna verkställa sina beräkningar och därför erforderliga undersökningar, till kommerskollegium inkomma med förseglade anbud å den årliga afgäld per ton bruten och från brytningsplatsen bortförd magnesit, som hvardera sökanden ansåge sig kunna betala.

Frågan om hvilkendera af sökandena borde erhålla företräde till undfående af det sökta tillståndet eller koncessionen syntes derefter böra afgöras på grund af anbuden, hvilka dock i hvarje fall borde underställas Eders Kongl. Maj:ts pröfning.

På grund af hvad sålunda anförts, hemstälde kollegierna, att Eders Kongl. Maj:t täcktes förklara:

att sökandena Sandeberg och Höganäs stenkolsbolag skulle ega att till kommerskollegium inom viss af Eders Kongl. Maj:t bestämd tid ingifva försegladt anbud å den årliga afgäld, hvardera sökanden vore villig betala per ton bruten och skrädd magnesit; och borde afgifvet anbud sedermera af kommerskollegium med eget utlåtande till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnas;

att, derest Eders Kongl. Maj:t funne sig kunna godkänna något af anbuden, den, som afgifvit detsamma, skulle erhålla tillstånd (koncession) för sig, sina rättsinnehafvare, så vida de vore svenska undersåtar, och de svenske män, med hvilka han ville sig förena, att å de platser, som, enligt berörda af geologen Svenonius lemnade redogörelse

för undersökningarna år 1895, benämndes Anttiluopta och Paturkârso, med andras uteslutande eftersöka magnesitfyndigheter och derefter tillgodogöra sig tilläfventyrs anträffade sådana fyndigheter;

att tillståndet till försöksarbetet skulle afse en tid af tre år (försöksperioden), räknadt från och med året efter det, då koncessionen beviljats;

att arbetet under försöksperioden skulle bedrivas i sådan omfattning, att på detsamma årligen nedlades i arfvoden och arbetskostnader en summa ej understigande 4,000 kronor;

att koncessionsinnehafvaren skulle vara skyldig att årligen före den 1 mars hos Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län redovisa och styrka, att minst sagda summa under föregående år för ändamålet användts;

att, derest brytvärda fyndigheter anträffades, koncessionsinnehafvaren skulle vara skyldig att derom göra anmälan hos Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län;

att tillståndet att med arbete belägga och sig tillgodogöra under försöksperioden anträffade magnesitfyndigheter skulle gälla under en tid af trettio år (arbetsperioden), räknadt från försöksperiodens slut, och omfatta vissa bestämda områden, som på koncessionsinnehafvarens bekostnad, i närvaro af bergsstatstjensteman såsom kronoombud, å marken utstakades af dertill af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet förordnad landtmätare och dervid afpassades till utsträckning efter fyndigheternas läge i förhållande till hvarandra och till storleken af arbetet och dertill hörande inrättningars behof; och borde dessa områden å karta inläggas;

att, jemlikt föreskrift i förberörda nådiga bref den 31 maj 1895, den, som erhöle koncessionen, skulle vara skyldig att åt sökande, hvars anbud icke antagits, återgälda det penningebelopp, den senare, på grund af sagda nådiga bref, till Sveriges geologiska undersökning inbetalt såsom bidrag till de år 1895 verkställda undersökningarna af fyndigheterna i fråga;

att de kostnader, som för vinnande af lämplig kontroll å mängden bruten och skradd magnesit samt å den deraf beroende afgälden möjligen erfordrades, skulle af koncessionsinnehafvaren gäldas; samt

att aftal skulle med den, som erhöle ifrågavarande koncession, upprättas i hufvudsaklig öfverensstämmelse i öfrigt med det aftal, som den 30 juni 1893 upprättats mellan Eders Kongl. Maj:t och kronan, å ena, samt bergsingeniören Hans von Post, å andra sidan, angående

upplåtelse af rätt till bearbetande af apatitförekomster inom vissa områden i Gellivare socken af Norrbottens län.

Beträffande den af geologen Svenonius gjorda framställning, att i ett blifvande aftal med koncessionsinnehafvare måtte intagas bestämmelse om godtgörelse åt Svenonius för upptäckten af ifrågavarande magnesitförekomster, funne kollegierna densamma vara af beskaffenhet att icke böra vinna afseende.

I anledning af hvad kollegierna i berörda underdåniga utlåtande anfört hafva såväl Sandeberg som Asplund och Schröder till Eders Kongl. Maj:t inkommit med underdåniga påminnelser, dervid Sandeberg, bland annat, framhållit de dryga kostnader och svårigheter i öfrigt, som, derest tillstånd till bearbetande af magnesitfyndigheter gjordes till föremål för täflan mellan flere spekulanter, komme att förorsakas desse i och för de undersökningar på stället, som af dem måste före anbudets afgifvande verkställas.

Slutligen har domänstyrelsen afgifvit infordradt underdånigt utlåtande af den 6 december 1897, deri styrelsen anfört, att de i fråga varande fjelltrakterna, hvilka, enligt hvad Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande upplyst, vore belägna inom odisponerad öfverloppsmark, vore med hänsyn till vegetationen att hänföra, hvad deras högre delar beträffade, till fjellregionen och i fråga om deras lägre delar till björkregionen, men låge till hela sin omfattning ofvanför barrskogsregionen; och har styrelsen, enär tillgodogörande af anträffade magnesitfyndigheter och upplåtelse för sådant ändamål af visst land- och vattenområde i dessa trakter icke berörde något statens skogsintresse, förklarar sig från nämnda synpunkt icke hafva något att erinra mot sådan upplåtelse.

Magnesitens betydelse för den inhemska industrien har af kollegierna redan framhållits, och de undersökningar, som, enligt hvad jag förut nämnt, blifvit verkställda, hafva gifvit till resultat, att åtminstone inom vissa af ofvan omförmälda områden magnesit förekommer i afsevärd utsträckning. Vid sådant förhållande kan jag icke finna annat, än att det äfven från statens synpunkt måste vara i hög grad önskvärdt, att ytterligare undersökningar rörande förefintligheten af detta mineral måtte komma till stånd; och anser jag, i likhet med kollegierna, att dessa förberedande undersökningar äfvensom tillgodogörandet af de magnesitfyndigheter, som dervid kunna anträffas, böra öfverlemnas åt den enskilda företagsamheten.

Vid föredragning den 17 februari 1893 af frågan om upplåtande af rätt till bearbetande af apatitförekomster erinrade dåvarande departe-

mentschefen, hurusom för att den enskilda företagsamheten skulle kunna intresseras för fortsatta apatitundersökningar borde tillses, att den, som ville å kronojord bearbeta dylika fyndigheter, erhöle rättighet dertill under sådana vilkor, att företaget för honom erbjöde utsigt till ekonomisk fördel, men att dervid äfven måste tillses, att staten för de upplåtna rättigheterna erhöle skäligen godtgörelse. Med hänsyn härtill borde alltså medgifvas, att enskilda personer kunde undfå *dels* rätt att med andras uteslutande under viss tid (försöksperioden) inom vissa större områden eftersöka eller låta eftersöka apatitfyndigheter, *dels* rätt att under viss längre tid (arbetsperioden) inom bestämda, noggrant utstakade områden med andras uteslutande med arbete belägga och sig tillgodogöra anträffade apatitfyndigheter, *dels* rätt att disponera ej mindre erforderligt område af kronans mark för uppförande derå af verkstäder och arbetarbostäder, för vägar m. m., än äfven behöflig vattenkraft, der tillgång till sådan funnes, *dels ock* slutligen öfverlåtelse på sig af den kronan i egenskap af jordegare enligt § 8 i gällande grufvestadga tillkommande rätt till apatit inom tilläfventyrs inmutade områden och utlagda utmål inom de anvisade apatitarbetsfälten, och borde kronan till gengäld för dessa medgifvanden betinga sig, att under försöksperioden arbete till visst värde årligen nedlades å företaget samt att under arbetsperioden erlades *dels* afgäld för bruten apatit, *dels ock* årligt arrende för upplåten mark och vattenkraft.

Hvad dåvarande departementschefen sålunda anfört eger i allo sin tillämpning äfven på den nu föreliggande frågan om upplåtande å enskilde af rätt att med andras uteslutande å kronomark eftersöka och bearbeta magnesit.

Såsom af det förut anförda framgår, föreligga nu åtskilliga ansökningar om tillstånd att å vissa områden i Norrbottens län bearbeta magnesitfyndigheter. Af dessa ansökningar hafva kollegierna ansett endast de af Sandeberg och Höganäs stenkolsbolag gjorda böra vinna afseende, och hafva kollegierna afgifvit förslag till de vilkor, under hvilka enligt kollegiernas mening koncession borde ått endera af dem beviljas.

Beträffande de af kollegierna föreslagna koncessionsvilkoren anser jag mig redan nu böra anföra, att sagda vilkor, som i hufvudsak äro affattade i öfverensstämmelse med de vilkor, som af Eders Kongl. Maj:t föreskrifvits för upplåtelse af rätt till bearbetande af apatitfyndigheter, synas mig böra vinna godkännande.

Hvad deremot angår frågan, ått hvilken eller hvilka tillstånd till magnesitfyndigheters eftersökande och bearbetande vare sig å hela det nu ifrågavarande området eller, om en delning af detsamma befinnes

lämpligen kunna ega rum, å vissa delar deraf må böra lemnas, anser jag mig likaledes redan nu böra nämna, att jag icke delar kollegiernas åsigt derom, att möjlighet att erhålla sådant tillstånd bör stå öppet endast för Sandeberg och Höganäs stenkolsbolag, utan synes mig lämpligast och för kronan fördelaktigast vara, att, sedan afgjortt blifvit, att tillstånd till magnesitfyndigheters eftersökande och bearbetande å kronojord kommer att meddelas, tillståndets erhållande göres till föremål för täflan mellan alla dem, som då kunna finnas vara hågade att komma i åtnjutande af detsamma. Naturligen måste i så fall en viss tid bestämmas, inom hvilken ansökningarne böra vara ingifna, och med afseende å de vidlyftiga och säkerligen ganska tidsödande beräkningar, vederbörande spekulanter torde finna nödigt verkställa, innan de afgifva sina anbud, måste denna tid bestämmas temligen rundlig. Säsom vilkor för att en ingifven ansökning skall kunna komma under pröfning torde vidare böra uppställas, att sökanden visar sig förfoga öfver tillräckliga medel, för att arbetets utförande i hans hand skall kunna anses betryggadt. Anmäla sig flera sökande, hvilka fullgjort nämnda och i öfrigt föreskrifna vilkor, synes mig den böra ega företräde, som erbjuder sig att betala kronan den största årliga afgälden.

De områden, å hvilka nu blifvit ifrågasatt att upplåta tillstånd till magnesitfyndigheters eftersökande och bearbetande, tillhöra kronan. Ehuru Eders Kongl. Maj:t lärer vara oförhindrad att medgifva anställandet af försöksarbeten efter magnesit å dylik mark, är det icke med gällande grunder för förvaltningen af kronans fasta egendom förenligt att för bearbetning af magnesitfyndigheter medgifva koncession, innefattande upplåtelse af jord eller vattenkraft å kronans mark. Då Riksdagens medgifvande härtill sålunda lärer böra inhemtas, torde Eders Kongl. Maj:t finna lämpligt att, liksom då fråga var om upplåtelse af jord och vattenkraft å viss kronomark i och för bearbetning af apatitfyndigheter, icke inskränka det äskade medgifvandet endast till nu föreliggande fall, utan af Riksdagen begära ett generelt bemyndigande att bevilja dylika upplåtelser å kronomark.

Uppenbart är, att de närmare vilkor, under hvilka koncession till magnesitbrytning bör beviljas, måste lämpas efter i hvarje särskildt fall förekommande omständigheter.

Beträffande den af geologen Svenonius gjorda ansökning om beredande åt honom af godtgörelse för upptäckten af ifrågavarande magnesitförekomster anser jag i likhet med kollegierna densamma icke böra till vidare åtgärd föranleda.

Åberopande hvad jag sålunda anført, hemställer jag i underdånighet,

att Eders Kongl. Maj:t ville i nådig proposition föreslå Riksdagen att för tiden intill nästa lagtima riksdag medgifva, att Eders Kongl. Maj:t må ega

dels åt svenske män bevilja tillstånd att mot den årliga afgäld och under de vilkor i öfrigt, Eders Kongl. Maj:t bestämmer, å kronojord inom visst å marken utstakadt område under en tid af högst trettio år med andras uteslutande med arbete belägga och sig tillgodogöra anträffade magnesitfyndigheter, med rätt för koncessionsinnehafvare att, derest vid upplåtelse tidens utgång dylik upplåtelse fortfarande varder af Riksdagen medgifven, ega företrädesrätt till öfverenskommelse om fortsatt arbete med magnesitens tillgodogörande på de vilkor, Eders Kongl. Maj:t då på grund af sig företeende omständigheter kan finna godt bestämma,

dels ock åt sådan koncessionsinnehafvare för den tid, hvarunder koncessionen beviljats, till drifkraft för bearbetande af magnesitfyndigheter jemte dermed i sammanhang stående anläggningar upplåta i närheten af fyndställe belägna, af staten obegagnade vattenfall jemte erforderlig mark för vägar, för anläggning af verkstäder och arbetarbostäder samt för kraftledning, med skyldighet för koncessionsinnehafvaren att för sålunda åt honom upplåtna förmåner gälda visst årligt arrende, som bestämmes genom särskild uppskattning före upplåtelsens medgifvande.

Hvad föredragande departementschefen sålunda yttrat och hemställt, deruti statsrådets öfriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla; och skulle nådig proposition till Riksdagen aflåtas af den lydelse, bilagan litt. — vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:

Hugo Malm.